

Daarom zond Prof. Schilder d.d. 6 Juli 1938 volgend telegram:

Verzoeken mij spoedigst te antwoorden op laatste brief en telegrafisch te melden of en wanneer eventueel dit antwoord komt.

w. g. SCHILDER.

Ook het verzochte telegrafisch bericht bleef uit. Daarom richtte Prof. Schilder den volgenden dag zich opnieuw tot Prof. Hepp, ditmaal per aangeteekenden brief. In verband met den verderen gang van zaken worde hier ook het slot van dezen brief geciteerd.

.....Het blijkt, dat ik terecht mocht aannemen zooals trouwens reeds in mijn vorigen brief werd geconstateerd, dat U in staat is correspondentie te ontvangen en te beantwoorden. Deze brief is dan ook de laatste dien ik U schrijven zal voor wat het verzoek betreft om te antwoorden. Komt dit antwoord vóór Maandagmorgen a.s. niet binnen, dan is de tijd van afwachten voorbij.

Nu was, naar we reeds opmerkten, in de vergaderingen der commissie van den aanvang af ieder lid bekend, dat dit „afwachten” op de nadere bepaling van Prof. Schilder's positie in de commissie betrekking had. Ook Prof. Hepp wist dus, dat zijn reactie op heel deze correspondentie voor die nadere bepaling van beslissende betekenis zou zijn.

Welnu, op dit laatste schrijven kwam een antwoord in van Prof. Hepp. Gaarne zouden wij dit zijn antwoord hier willen opnemen. Het droeg evenwel een vertrouwelijk karakter. De schrijver der brochures had zijn mede-deputaten in het openbaar beschuldigd, en dit t i d e n s de periode van commissarialen arbeid. Zijn beschuldiging raakte de samenleving in kerkverband. De uitgebrachte kritiek evenzoo. Bovendien was er in een volle Synodevergadering op samenspreking aangedrongen. Niettegenstaande dit alles ontrok Prof. Hepp het antwoord, dat hij eindelijk — drie maanden na de Synode — gaf aan publicatie. Ons beperkende tot het negatieve, deelen wij mede, dat het vertrouwelijke stuk niet bevatte een bereidverklaring tot eenige schriftelijke correspondentie, groot of klein.

Tenelnde het vertrouwelijk karakter van Prof. Hepp's antwoord te ontzien, en toch den weg ter verantwoording aan de kerken open te houden, schreef Prof. Schilder d.d. 8 Juli 1938 twee brieven aan Prof. Hepp, waarvan de eerste op die vertrouwelijke missive direct reageerde, en daarom hier achterwege blijven moet, doch de tweede hier kan worden opgenomen. Deze tweede brief luidde als volgt:

8 Juli 1938.

Hooggeachte Collega,

Op mijn laatste brief ontving ik een vertrouwelijk antwoord Uwerzijds. Ik kan daarvan dus geen gebruik maken in eventueel noodzakelijke mededeelingen aan derden. Ter afsnijding van misverstand merk ik nog het volgende op.

a) Ik verlang geen schriftelijke onderhandeling over 't geheel der zaken, die tusschen U en mij aan de orde zijn. Uit mijn correspondentie weet U beter.

b) 'k Verlang zelfs geen onderhandeling over eenig punt.

c) 'k Heb U slechts gevraagd of U mij schriftelijk wilde antwoorden op een U nog niet eens bekende schriftelijke vraag.

d) Mij dunkt dat een eventuele weigering van schriftelijke beantwoording tusschen ons eerst zin hebben kan, wanneer U weet wat ik U vragen wil.

e) Indien ik voor Dinsdagmorgen a.s. van U niets vernem, leid ik uit de strekking van Uw vertrouwelijke brief en uit Uw zwijgen af, dat U weigert schriftelijk te antwoorden op welke schriftelijke vraag ook, die mijnerzijds rakende Uw polemiek ook tegen mij te stellen zou zijn. U weet uit mondelinge mededeelingen dat ik dan den tijd gekomen zal achten, mij naar een ander adres te wenden.

f) Om alle mogelijke misverstand af te snijden en U zoo ver mogelijk tegemoet te komen verklaar ik mij ook bereid voor een mondeling onderhoud, mits tevoren wordt vastgesteld, dat het niet zonder schriftelijke verklaring op bepaalde punten eindigen zal.

g) Uit het feit dat mijn eerste brief na de laatste Synodale vergadering niet in den vraagvorm gesteld was, hebt U blijkens mondelinge mededeelingen Uwerzijds — we hebben immers wel degelijk mondeling gesproken — afgeleid, dat een antwoord daarop niet noodig was. In 't midden latende of deze houding strookt met den door U nogal eens gestelden eisch van broederlijkheid wil ik, hiernaan gedachtig, thans ook nog dezen brief een vragenden vorm geven. Ik verzoek U derhalve, mij in elk geval op mijn laatste voorslag niet-vertrouwelijk te antwoorden, en daarbij eveneens mij van het tegendeel verzekering te doen indien mijn conclusie, onder e) omschreven, naar Uw meening ten onrechte eventueel zou genomen worden.

Hoogachtend,

w. g. SCHILDER.

Op dezen brief kwam onder dagteekening van 14 Juli 1938 antwoord in. Ondanks Prof. Schilder's uitdrukkelijk verzoek droeg ook dit antwoord wederom een vertrouwelijk karakter. Genoeg zij, dat de brief weder geen antwoord bevatte op de concrete vraag, die gesteld was. Daarom berichtte Prof. Schilder d.d. 15 Juli Prof. Hepp, dat hij op den inhoud van dezen vertrouwelijke brief niet zou ingaan.

Om echter tot het uiterste te gaan, heeft Prof. Schilder zich nog tot een andere instantie gewend. Het zal van de ontwikkeling der dingen afhangen of dienaangaande nog nadere mededeelingen zullen noodig blijken.

Voordat nu van deze instantie het antwoord was ingekomen, kwam de commissie opnieuw in vergadering bijeen d.d. 8 October 1938. Daar stelde de voorzitter aan de orde de behandeling van een concept van Prof. Aalders, nopens een der punten, waarover de Commissie te spreken had. Dit stuk, door Prof. Aalders ontworpen, was ten gevolge van den boven gememoreerden gang van zaken, nimmer in de subcommissie (waarvan Prof. Schilder het tweede lid was) behandeld. Desondanks wilde de voorzitter het aan de orde stellen. Nu strookte dit niet met hetgeen de commissie in haar eerste vergadering omtrent haar werkmethode bepaald had. In de lijn van haar dienaangaande genomen besluit lag immers, dat de concepten, die in plenaire vergadering der commissie aan de orde zouden komen, vrucht moesten zijn van rustige voorbereiding in de respectieve subcommissies. Daarmee strookte, dat in de eerste vergadering na het uitvallen van Prof. Grijndanus in de betrokken subcommissie terecht onmiddellijk een plaatsvervanger werd benoemd. Thans wilde de voorzitter deze gedragslijn verlaten. Uiteraard hadden we tegen dit voornemen ernstig bezwaar. Desondanks werd weer met de stereotype stemmenverhouding van 5 tegen 2 besloten, dit concept in behandeling te nemen.

Enigen tijd na deze vergadering kwam bij Prof. Schilder van de door hem aangeschreven instantie een antwoord binnen, waaruit bleek, dat ook langs dezen weg een samenspreking als door hem verlangd, niet kon worden bereikt. Een allerlaatste poging om met Prof. Hepp contact te krijgen ondernam Prof. Schilder alsnog in een kort artikel, opgenomen in „De Reformatie” d.d. 28 October 1938. Ook daarop reageerde Prof. Hepp op geenerlei wijze.

Vatten we het voorgaande kort samen:

a. Aanvankelijk verklaarde Prof. Hepp ten overstaan van de Commissie om gezondheidsredenen niet in staat te zijn tot correspondentie;

b. Nadat deze grond vervallen was, bleek hij haar niet te willen.

c. Voorts was gebleken, dat ook langs anderen weg het begeerde contact niet te verkrijgen viel.

K. S.

WIE „WOU” NU EIGENLIJK NIET „PRATEN”?

Al enkele jaren loopt men nu het synodocratisch geleide volk te vertellen, dat „Schilder niet wou praten”. Herhaaldelijk betoogden we: a) dat is onwaar; b) al was het waar, wat zegt dat dan nog? Moet men Bergschenhoek buiten het verband plaatsen, ds D. v. Dijk wegsturen, kandidaten weren, omdat de een of ander niet wou praten? Of, omdat men meent, dat de Heere het zoo wil? Of wil men misschien zeggen: we waren door het niet-praten van K. S. onvoldoende voorgelicht? Zoo ja, waarom heeft men dan gezegd: we weten genoeg, genoeg, genoeg, om te zeggen: zoo wil de Heere? En waarom het aanbod van K. S. om zijn argumenten zwart op wit te zetten, niet aangenomen?

We laten dat nu verder loopen. Maar willen onze lezers raden, nu eens met aandacht te lezen het artikel, dat verleden week begon te verschijnen onder den titel: „Van Oorzaken en Redenen”. Ze zullen dan bezwezen vinden, dat de man, die „praten” wilde, toen het nog tijd was, Schilder was, en dat de man, die niet praten wilde, Hepp was. Het paste niet vanwege de krijgsplannen.

Intusschen vleien we ons heelemaal niet met de hoop, dat het geinsinteer nu ophouden zal.

K. S.

„WACHTER, WAT IS ER VAN DEN NACHT”?

Urk is van oude tijden af, in meer dan alleen in aardrijkskundigen zin, een eiland geweest.

In geestelijke betekenissen wordt zijn eilandelijk bestaan nog voortgezet.

Er wordt in de inderdaad interessante historie van dit handjevol aarde melding gemaakt van een schout in de Middeleeuwen, die telkens, wanneer hij vóór zijn woning de vierschaar spande, drie merkwaardige uitspraken deed, die er op neerkwamen, dat het gezag rust in het bestel Gods, dat het geëfend wordt door menschen en dat het steun vindt in de stille erkenning van „de gemeente”.

Was dat niet echt antirevolutionair?

En democratisch tegelijk?

In 1750, in een tijd dus, dat het onderwijs in de z.g. publieke of gemeente- („openbare”) scholen hoe langer hoe meer beheerscht werd door het rationalisme, werd op Urk, onder leiding van Ds Weerman, naar het voorbeeld van de pas opgerichte (bijzondere) diakonie-scholen te Utrecht, een schoolreglement ingevoerd, volgens hetwelk kerkeraad en magistraat hadden te zorgen, dat het onderwijs in de gemeenteschool van Urk zou blijven in de Gereformeerde lijn.

Zoo werd de idee van de Christelijke publieke en hier de eenige school in het volksbewustzijn zoo mogelijk nog dieper ingeheid.

Maar zoo bleef ook tusschen golven van geloofsafval een stille Bijbelsche vroomheid bewaard en werd de Gereformeerde geloofsbeschouwing tot een geestelijk instinct.

Wél volgde na het afloopen van den 50-jarigen trouwen dienst van Ds Weerman, die in 1781 „in het harnas” stierf, en in den revolutietijd en nog daarna met behoud van godsdienstige vormen een tijd, waarin, ook op Urk, schoon minder kras, de nieuwe ideeën hun invloed op het onderwijs deden gelden, maar het denkbeeld: een Christelijke openbare school, bleef in het volksbewustzijn verankerd als een vanzelfsprekend ding en als een voorrecht, zooals alleen Urk genieten kon.

Bij het snel groeien der Afgescheiden gemeente (1836) kwam onder leiding van Ds Nentjes (een Urker van geboorte) tegen die vanzelfsprekendheid wél ernstige twijfel op, maar die twijfel verloor zijn kracht doordat achtereenvolgens vier hoofden der school werden benoemd, die aan een vrije, Christelijke school waren werkzaam geweest en op Urk in de beleving van hun beginsel niet werden gehinderd. Het schooltoezicht deed steeds, alsof het nergens van wist.

Zoo bleef Urk ook op schoolgebied een eiland.

Toch kwam er én bij de voorgangers én bij de gemeente een kentering in het oordeel over dien schijnbaar gezegenden toestand.

Sinds ongeveer 1900 kreeg de Christelijke pers, die stille predikster (maar ook met een ontzaglijk ernstige verantwoordelijkheid!) ruimer toegang tot het eiland, en de in 1912 opgerichte eigen „Urker Courant” liet, met medewerking zelfs van het laatste hoofd der „openbare” school, niet af, telkens weer op het recht en de roeping der ouders te wijzen. Zoo kwam Urk in 1928 voor het merkwaardige feit te staan, dat de openbare school gesloten werd en de vrije, Christelijke school er, onder medewerking van magistraat en kerkeraad, haar intrede deed.

En thans heeft Urk, bij een bevolking van 4500 zielen, twee, straks drie Scholen met den Bijbel.

De uitzonderlijke positie, die Urk langen tijd op onderwijsgebied heeft ingenomen, schijnt in de laatste jaren door de 3000 zielen tellende Gereformeerde kerk te worden begeerd.

Ds Doorenbos, de oudste predikant, stelt zich achter de synode. Ds Dijkster, die zelfs deelnam aan de handoplegging in een vrijgemaakte kerk, staat bekend als „bezwaard”. Hoe de verhouding van de sympathieën in den kerkeraad is, weten we niet, maar allen samen zeggen, elkander te willen verdragen en leggen nadruk op het woord van den Heere Jezus: „Dat zij allen één zijn”.

Dat aan het in dit gebed liggend gebod pas voldaan wordt door een geestelijke eenheid van geloof en liefde, weet men er natuurlijk heel goed, maar bij de verdediging van het aangenomen standpunt legt men (opportunistisch!) toch op dat uiterlijk bij elkander blijven allen nadruk.

Dit blijkt heel duidelijk uit de volgende aanhaling, die het plaatselijk blaadje „Het Urkerland” overnam uit het „Gereformeerd Mededeelingsblad”.

Het gedeelte, waarop het meest de aandacht valt, hebben we gepatiseerd. We doen opmerken, dat het geheele citaat de eigen officiële uitspraak van den kerkeraad weergeeft.

Hier volgt het:

„Vervolgens brengt de kerkeraadscommissie advies uit in verband met 't door een aantal bezwaarde broeders en zusters ingediend bezwaarschrift inzake de kerkelijke moeilijkheden. De commissie stelt voor een samenspreking met de bezwaarde broeders en zusters te houden op Zondag 8 December. Hun zal dan uit de notulen worden voorgelezen, welke brieven door den kerkeraad aan bezwaarden vroeger zijn geschreven, welke besluiten hij heeft genomen en hoe hij getracht heeft op de meerdere vergaderingen in te werken. Daaruit zal duidelijk worden, dat de Kerkeraad altijd 'n bemiddelend standpunt heeft ingenomen, in de overtuiging, dat de huidige verschillen 'n kerkelijk uiteengaanniet wettigen. Dit standpunt heeft onder ons zegenrijk gewerkt. Een ieder, die de eenheid der Christusbelijders naar Gods Woord wil, zal moeten toestemmen, dat deze eenheid niet bereikt zal worden langs den weg van het grooter maken van de scheur, met al de ellende ook plaatselijk daaraan verbonden, maar in den weg van eendracht en gebod.

De kerkeraad besluit het advies van de commissie op te volgen, de bezwaarde broeders en zusters uit te nodigen voor een samenspreking op Zondag 3 Dec., en in dezen geest met hen te spreken”.

Tot zoover het relaas in „Het Urkerland”.

In hetzelfde bericht werd vermeld, dat de samenspreking ook heeft plaatsgehad, maar het resultaat er van werd niet meegedeeld.

Intusschen is het ons nu niet om het resultaat te doen, maar om het eigenaardige, zwevende standpunt, dat hier ingenomen wordt en dat ons doet zeggen, dat

hier op kerkelijk gebied het ellandelijk bestaan van Urk is teruggekeerd.

Ik ben zoo vrij, bij enkele uitspraken den vinger te leggen.

Er blijkt, dat vroegere brieven van bezwaarden elk afzonderlijk schriftelijk zijn beantwoord. Die antwoorden schijnen aan de bezwaarden te hebben beloofd, dat de kerkeraad zou trachten „op de meerdere vergaderingen in te werken“.

Dit is volgens de notulen ook gebeurd, en wel zóó, dat de kerkeraad altijd „een bemiddelend standpunt heeft ingenomen, omdat naar zijn overtuiging de huidige verschillen een kerkelijk uiteengaan niet wettigen“.

Accoord, waarde Broeders, zouden wij willen zeggen: het compromisbesluit van 1905 is van hetzelfde gevoelen; maar als nu in de laatste jaren „om de huidige verschillen“ een eenzijdige binding is gevolgd, en de kansel gesloten bleef voor kandidaten, die over die „huidige verschillen“ anders dachten dan de synode, en als ambtsdragers er om zijn geschorst en afgezet, moet Gij dan niet toestemmen, dat Uw synoden een zware verantwoordelijkheid op zich geladen hebben? Hoe kleiner in Uw oogen de „huidige verschillen“ worden, des te grooter wordt de schuld van de uitbanningen.

Kondet Gij, mocht Gij U daaraan conformeeren en dus de zonde der synoden voor Uw rekening nemen?

Zóó staat de kwestie, lieve Broeders. Met Uw „bemiddelend standpunt“ hebt Gij niet meer bereikt, dan dat Gij U, naar Uw eigen overtuiging, schuldig moet gevoelen.

Neen, hier had men fier en in het geloof vrijmoedig non possumus moeten klinken en (naar Uw eigen overtuiging!) de duidelijke verklaring moeten zijn gegeven, dat Gij U hiermede niet kondet conformeeren, omdat die weg niet naar het recht des Heeren was.

Een overtuiging bemiddelt niet.

Hoe zou er tusschen recht en onrecht te bemiddelen zijn?

Nog iets over de binding, die zooals Gij duidelijk verklaart, tegen Uw overtuiging is.

Hoe denkt de kerkeraad van de Gereformeerde kerk op Urk, hoe denken de leden der kerk over de „veronderstelde wedergeboorte“, of, anders gezegd, het „houden voor“? En over de binding daaraan?

Doeh, hoe kan ik dat nog vragen? Ik meen „geestelijk“ Urk, het zaad der Afscheiding, genoeg te kennen, om te weten, dat die filosofische vinding er niet wordt aanvaard. In mijn eerste jeugd leerde mijn moeder ons bidden: „Heere, bekeer mij, dan zal ik bekeerd zijn“. En in het gebed vóór den doop wordt gevraagd, „dit kind in Christus in te lijven“. Als we het er voor moeten houden, dat de doopeling al veranderd en bekeerd is, zooals men op Urk zegt, dan is er voor zoo'n gebed geen plaats meer.

Vindt Gij het niet verschrikkelijk, dat de synode haar uitspraken meer autoriteit toekent, dan het Woord Gods?

Ja, ik weet, dat Gij het verschrikkelijk vindt.

Want Gij hebt Uw belijdenis, en daaronder ook art. 29, van harte lief.

Maar Broeders, hoe kunt Gij dan nog reppen van een bemiddelend standpunt?

Gij zegt, dat de eenheid zal bereikt worden in den weg van eendracht en gebed.

Van eendracht zeer zeker, maar dan toch alleen van eendracht in het houden van Gods geboden. Dan zal ook het gebed verhooring vinden. Gehoorzamen is beter dan offer.

O, Zonne der Gerechtigheid, bestraal ons met Uw licht.

Wachter op Urk, wat is er van den nacht?

C. DE VRIES.

(Naschrift. De Urker kerkeraad vereenigt zich dus met degenen, die om de verschillen wél scheuren en wél zeggen: verbreek het kerkverband daarom? Want dat schreef officieel de synode, en daarom plaatste zij Bergschenhoek buiten het verband. Laat men liever één zijn met hen die de scheuring niet wilden maar óók niet een formule van mensche-lijke makelij als Gods Woord wilden eeren. - Redactie).

AAN DE DIACONIEEN DER GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

Op verzoek van Deputaten voor de Zending en van den Raad der Geref. Kerk van Zwolle, deelt de Diaconie deser Kerk mede, dat zij zich gaarne beschikbaar heeft gesteld om giften te verzamelen voor onze noodlijdende broeders en zusters op Oost-Soemba.

Verwacht wordt, dat door de Kerken óf door het verzamelen van giften óf, indien men dat wenscht, door het houden van een collecte de gevraagde hulp wordt verleend.

Bijdragen kunnen worden gestort op de postrekening no. 254331 ten name van Jac. Bosch Jzn te Zwolle, Groot Weezenland 35.

De Diaconie van Zwolle meent dat deze actie niet behoeft te worden aanbevolen. De groote nood op Oost-Soemba is bekend.

De Diaconie der Geref. Kerk te Zwolle,

G. J. BRINK, voorzitter,
JAC. BOSCH Jzn, secretaris.

ALMANAK F. Q. I.

In één der vorige nummers van „De Reformatie“ heeft Prof. Dr K. Schilder de verschijning van den nieuwen almanak reeds aangekondigd. Daar zeker alle bestellingen nog niet zijn binnengekomen, verzoekt de administratie U vriendelijk haar zoo spoedig mogelijk te berichten, of U een exemplaar wenscht te ontvangen.

Bestel spoedig dezen belangrijken almanak, waar onder vele andere wetenswaardigheden de rectorale oraties (1942 en 1946) van Prof. Dr K. Schilder als bijdragen inzake de z.g. „Algemeene Genade“ voorkomen.

Haast U!! De oplage wordt beperkt, en ter definitieve bepaling van de grootte daarvan is het noodig, dat de bestellingen tijdig binnenkomen.

E.

HET BOEK VAN DE WEEK

HET HART DER VADEREN.

In de aankondiging van de geboorte van Johannes den Dooper wordt onder meer door den engel gezegd, dat het zijn taak zal zijn om te bekeeren de harten der vaderen tot de kinderen. We zullen daarbij moeten denken aan de vrome voorvaders van Israël, en wel zóó, „dat dezen hun goddelooze nakomelingen niet als hun ware kinderen erkenden, en hun hart van hen afgetrokken hadden..... Johannes zal nu bewerken, dat de nakomelingen van deze voorvaders zich tot den Heere bekeeren. En daarmede winnen deze afstammelingen ook weer het hart hunner vrome voorvaders voor zich, die hen dan ook als hunne kinderen erkennen en liefhebben“ (Gerej. d. n. 1). Dat zal gebeuren, zegt de tekst, wanneer Johannes de ongehoorzamen zal bekeeren tot de voorzichtigheid der rechtvaardigen.

Dit adventswoord is in geding, nu de felle kerkstrijd van de laatste jaren telkens weer terugrijpt naar het hart van onze voorouders. Het komt opnieuw voor ons te staan door het voor dezen tijd ongekend royaal uitgegeven boek van Dr E. Smilde: „Een eeuw van strijd over verbond en doop“ (Kampen, J. H. Kok). De auteur wil daarin grondig afrekenen met het verwijt van onzen kant, dat de door ons bestreden synodebesluiten een analag beteekenen op de geloofsovertuiging van ons voorgelicht. Met name is dat verwijt betoogd in „Rondom 1905“. En de Acte van Vrijmaking omschrijft het met deze woorden: „Wij maken ons vrij van den smaad, die geworpen is op de nagedachtenis van voorgangers, die in het verleden onder openlijke bestrijding van wat gemeelde uitspraken bevatten met rijken zegen des Evangelies de kerken vóór en na hare vereeniging in den jare 1892 hebben gediend“.

Het gaat er dus om: wie is gebleven „in de lijn der Afscheiding“, wie heeft het hart der vaderen behouden? Die vraag is van groot belang — wanneer ze maar geen afbreuk doet aan die andere, die nóg meer klemmen moet: wie is gebleven bij het Woord van onzen eenigen Meester? Voor dat Woord moeten zelfs de vaderen wijken. De synode van 1905 heeft daarvan een uniek voorbeeld gegeven: zij was het immers, die een zin uit art. 36 Ned. Geloofsb. heeft geschrapt, omdat uit de Schrift niet was aan te toonen, dat men de conscientie der broeders aan die eene zinsnede binden mocht?

Maar nu dan dit boek van Dr Smilde. De bedoeling en de waarde er van worden door Dr K. Dijk in het „Woord vooraf“ omschreven. In het begin zegt hij: „We hebben..... weer eens heel aandachtig moeten lezen wat de Heilige Schrift zegt over den inhoud en de deelgenooten van het Verbond der genade“; maar tevens heeft ons de strijd genoodzaakt „gespannen te luisteren naar wat de Kerk in haar symbolen en in haar historie tot ons spreekt“. Volgens Dr Dijk heeft Dr Smilde, afkomstig uit een rasechte A-familie, een uitnemend werk gegeven ter „rechtvaardiging van wat deze (Gereformeerde) Kerken in vroeger en later tijd op grond van Gods Woord besloten hebben“. En verder: „ik ben wel nieuwsgierig welke tegenargumenten tegen dit resultaat van ernstig onderzoek zullen worden ingebracht, en op welke gronden Smilde's conclusies zullen worden bestreden. Dat dit laatste gebeuren zal, weten we wel zeker. De tegenstellingen zijn zóó fel, dat we rekening moeten houden met een bestrijding à tout prix“ (tot elken prijs).

Over 't grievende van deze laatste opmerking zullen we maar zwijgen. Dat wij ons geroepen voelen, Dr Smilde te bestrijden, ligt enkel en alleen hierin, dat zijn boek de waarheid geen recht doet. Wel is het een breed-opgezette studie, waarin allerlei materiaal is verwerkt, en die vooral ingaat op de vragen van „Rondom 1905“. Wij hebben telkens gevraagd ofn zoo'n breede bespreking, en daarom mogen wij er niet anders dan erkentelijk voor zijn. Maar dat neemt niet weg, dat wij op onjuiste voorstellingen en conclusies in dit boek de aandacht moeten vestigen. Niet „tot elken prijs“, zooals Dr Dijk suggereert, maar tot behoud van de waarheid, en anders niet. Alleen die waarheid kan ons vrijmaken. Dr Smilde zegt in zijn

Inleiding: „Voortgaand onderzoek en openhartige discussie kunnen onder den zegen Gods een middel zijn, misverstanden uit den weg te ruimen en de eenheid te bewaren of te herstellen“. Inderdaad, wanneer dat alles oerlijk gebeurt, zal de eenheid moeten terugkeeren. Maar zoo niet, dan blijft de breuk. Niet om ons, maar om de waarheid Gods.

Dr Smilde raakt in zijn boek allerlei min of meer belangrijke detailkwesties aan. Graag wil ik die bespreken; alleen wil ik daarbij niet het gras wegmaaien voor de auteurs van „Rondom 1905“. M.i. is het allereerst hún taak, op de in hun betoog bestreden punten in te gaan.

Maar wel zijn er enkele hoofdvragen, die bij het lezen van dit boek om een antwoord roepen. En het is juist de allesbeheerschende vraag, die Dr Smilde met heel zijn gedocumenteerd betoog onbeantwoord heeft gelaten. Het is interessant, te lezen, hoe hij de synodebesluiten van 1905, 1942 en 1946 ziet groeien uit den strijd in de vorige eeuw. En zijn typereen van de daarbij betrokken theologen is ook van beteekenis. Maar in al die veelheid van citaten en conclusies komt weer reuzengroot deze dwingendste vraag op ons aan: Als het waar is, dat de beslissingen van 1942 en 1946 geheel in den geest zijn van „de vaders der scheiding“ (wat ik ontken) — waarom heeft men dan in heel die eeuw van strijd tot 1942 toe niemand uit het ambt geweerd vanwege z.g. afwijking in de verbondaleer? Hoe kunnen de vaders en de zonen der scheiding de broederlijke en ambtelijke eenheid bewaren met mannen, die (volgens Dr Smilde althans) heel anders dachten en spraken dan zij in het leerstuk van het verbond? En waarom konden de kerken van 1942 en daarna dezen geest der Afscheiding niet meer bewaren? Waarom die expressie bindingen, die vonnissen?

Och, hoe is de „voorwoord-schrijver“ Dr Dijk veranderd sinds zijn dissertatie over supra- en infralapsarisme! Wat een schoone woorden in zijn daarop gegeven inleiding over de vrijheid der profetie binnen de grenzen der belijdenis! Waarom kon Dr Dijk van de tegenwoordige kwesties niet hetzelfde zeggen als wat hij toen schreef over die van supra en infra: „dat in den bloeitijd onzer Gereformeerde kerk en in de geestelijk het hoogst staande periode onzer theologie, dit geschil, hoe belangrijk het ook is en hooser het ook met de meest principieele vraagstukken samenhangt, nimmer geleid heeft tot verbreking van den band, die de zonen van eenzelfde huis samenbond; maar dat eerst in latere tijden, toen het geslacht der epigonen den dogmatischen toon aangaf, en het geestelijk leven sporen van verval begon te vertoonen, dit confessioneel geschil oorzaak is geworden dat de vrede der kerken verstoord werd“ (pag. 11). Toen een vredelievende toon, een afzien van kerkelijke vervolging, zelfs door de grootste bestrijders van Kuypers theorieën; nu een doórzetten van synodale buigings-eischen „tot elken prijs“. Waarom? Is dit in den geest der vaderen?

Dr Smilde glijdt over deze brandende hoofdvraag wel heel gemakkelijk heen. Sterk komt dat uit, wanneer hij spreekt over de synodes van 1863 en 1869 (vgl. mijn artikel van eenige maanden geleden: „De oude Strijd“). Dr Smilde schrijft, dat de tweede generatie (de „epigonen“) der Afscheiding „theologisch de lijnen, door de Vaders der Scheiding uitgestippeld, niet altijd doorgetrokken“ hebben. „En dit feit heeft op de ontwikkeling van het kerkelijk leven na 1893 nadeeligen invloed gehad. Was er in den tijd tusschen 1860-1892 meer principieele bezinning geweest, dan waren de vereenigde kerken na 1892 voor veel verwarring bewaard gebleven“. Met andere woorden: was er omstreeks 1860 maar een beslissing en een veroordeling tot stand gekomen, dan was het met ons kerkleven veel beter gegaan! Meent Dr Smilde dat werkelijk? Durft hij ook zeggen: was er op de Dordtsche Synode maar een beslissing over supra- en infralapsarisme gevallen, dan hadden we nooit de misère van 1905 gehad? Of: waren er in Arnhem 1830 maar dogmatische artikelen vastgesteld, dan waren onze kerken voor veel verwarring behoud gebleven? Wat is dat toch voor een zucht naar bindingen en decreten? Wij keeren het betoog juist om: was er in 1942 en daarna meer principieele bezinning geweest, dan zou men de kerken bewaard hebben voor bindende uitspraken, die na vier jaar al weer „vervangen“ moesten worden, „onder den drang der omstandigheden“, „onder invloed van de steeds toenemende kerkelijke moeiten“, zooals Dr Smilde zelf constateert (pag. 346).

Nóg bedenkelijker wordt het, wanneer Dr Smilde over de genoemde beslissing van 1863-1866 schrijft: „Het besluit der Synodes draagt niet, zooals Prof. Veenhof het voorstelt, een principieel, maar een praktisch karakter. In dit opzicht staat het ten achter bij de bekende verklaring van Utrecht 1905, want die Synode beperkte zich niet tot de Belijdenisschriften, maar trok ook enkele dogmatische lijnen „volgens de belijdenis“. „Zij heeft daardoor en de waarheid en den vrede gediend“. „Vergeleken met 1863 en 1866 beteekende de uitspraak van 1905 een belangrijke stap voorwaarts, 1905 bracht meerdere helderheid en vastheid“. Het blijft „te betreuren, dat men althans niet deputaten heeft benoemd, die de argumenten van Pieters en Kreulen gingen toetsen aan Schrift en belijdenis. Zoo was er voortgang in het debat, diepere bezinning gekomen“, meent Dr Smilde. Hoe weet hij